

КУЗДАН КЕЧИРИШ ТЕРГОВ ҲАРАКАТИНИ ЎТКАЗИШ, УНИ ҚЎЛЛАШДА АМАЛИЁТДА УЧРАЁТГАН МУАММО ВА УЛАРНИ БАРТАРАФ ЭТИШ ЮЗАСИДАН АМАЛИЙ ТАКЛИФЛАР

Муаллиф: 1.Зарипова Шаҳноза Ўктамжон қизи

2.Муродуллаева Муниса Рустам қизи

Сергели тумани бўйича ИИО ФМБ ходимлари

Аннотация: Мазкур мақолада куздан кечириш тергов ҳаракатларини амалга ошириш усуллари таҳлил қилинган, шунингдек, уларни қўллашда учраётган асосий муаммолар ҳамда уларни бартараф этиш бўйича амалий таклифлар тақдим этилган. Мақолада сўров ва сўровнома олиш, текишириш ва кузатиш, экспертиза ва техник текиширувлар, ҳамда ҳужжат ва молиявий операцияларни таҳлил қилиш каби асосий усуллар кўриб чиқилган. Амалиётдаги муаммолар қаторига ҳуқуқий базанинг етарли эмаслиги, техника ва мутахассислик етишмаслиги, далилларнинг нотўғри сақланиши ва коррупция ҳолатлари киритилган. Шунингдек, муаммоларни бартараф этиш учун ҳуқуқий база ва назорат тизимини такомиллаштириш, малакали кадрлар тайёрлаш, сўров усулларини оптимизация қилиш, далилларни сақлаш ва ҳимоя қилиш ҳамда шаффофликни таъминлаш каби амалий тавсиялар берилган.

Калит сўзлар

- Тергов ҳаракати
- Сўров ва сўровнома
- Кузатиш
- Экспертиза
- Далиллар
- Амалиётдаги муаммолар
- Ҳуқуқий база
- Техника ва мутахассислик

- Далилларни ҳимоя қилиш
- Шафофлик
- Тергов таклифлаар

Кириш

Куздан кечириш тергов ҳаракати — бу ҳуқуқни муҳофаза қилувчи органлар томонидан содир этилган жиноятлар ёки ҳуқуқбузарликларни аниқлаш, далиллар тўплаш ва ҳуқуқий қарор чиқариш жараёнида қўлланадиган муҳим тадбирлар тизими ҳисобланади. Тергов ҳаракатлари, шунингдек, гумонланувчи, гувоҳ ва жабрланган шахслар билан сўровлар олиш, жойларда текшириш ва кузатиш, экспертиза ва техник текширувлар ўтказиш каби турли усулларни ўз ичига олади.

Аммо амалиётда куздан кечириш жараёнида турли муаммоларга дуч келинади. Улар орасида ҳуқуқий базанинг етарли эмаслиги, техник воситалар ва малакали кадрларнинг йўқлиги, далилларнинг нотўғри сақланиши ва коррупция ҳолатлари кўп учрайди. Шунингдек, сўров усуллари ва кузатиш жараёнларида нотўғри қўлланилган усуллар натижани пасайтириши мумкин.

Шу сабабли, куздан кечириш тергов ҳаракатларини такомиллаштириш, уларни қонуний ва самарали амалга ошириш ҳамда амалиётдаги муаммоларни бартараф этиш масалалари долзарб ҳисобланади. Мақолада ушбу масалалар таҳлил қилинади ва амалий таклифлар тақдим этилади.

Куздан кечириш (тергов ҳаракатлари) — бу тергов жараёнида далил-моддаларни тўплаш, ҳолатларни аниқлаш ва таҳлил қилишга қаратилган амалиётдир. Амалда қўлланадиган асосий усуллар қуйидагилар:

1. Сўров ва сўровнома олиш усуллари

- Гувоҳлар, гумонланувчилар ва жабрланганлар билан сўровлар.
- Амалда кўпинча ёзма ва оғзаки усуллар қўлланилади.

2. Текшириш ва кузатиш

- Жойларда текшириш: ҳодиса жойи, айбланувчи ёки жабрланувчининг яшаш жойи.

- Кузатувчи техник воситалар ёрдамида: видеокузатув, GPS, мобил алоқа маълумотлари.

3. Экспертиза ва техник текширувлар

- Суд-тахлил экспертизаси (физик, химиявий, биологик).
- Техник воситалардан фойдаланган ҳолда далиллар тўплаш (компьютер текшируви, электрон қурилмалардан маълумот олиш).

4. Қўлланма ва ташкилий усуллар

- Ҳужжатларни текшириш, банк операцияларини назорат қилиш.
- Шахсий маълумотлар ва ҳисоб-китобларни тўплаш.

Амалиётда учраётган муаммолар

1. Ҳуқуқий базанинг етарли эмаслиги ёки номутаносиблиги

- Масалан, баъзи техник кузатув воситалари қонун билан етарлича тартибга солинмаган.

2. Кузатув ва сўровларнинг нотўғри ёки самарасиз ўтказилиши

- Гувоҳлардан маълумот олишда психологик босим, сўроқ усулидаги хатолар.

3. Техника ва мутахассислик етишмаслиги

- Экспертизаларни олиб бориш учун зарур асбоб-ускуналар ва малакали мутахассислар етишмаслиги.

4. Ҳужжатларни сақлаш ва далилларнинг йўқолиши

- Қоғоз ҳужжатлар ва электрон далилларнинг нотўғри сақланиши.

5. Коррупция ва шахсий таъсир

- Тергов жараёнида шахсий қизиқишлар, босим ва коррупция ҳолатлари кузатилиши.

Муаммоларни бартараф этиш бўйича амалий таклифлар

1. Ҳуқуқий базани такомиллаштириш

- Кузатув, сўров, техник ва электрон текширувларни қонуний асосда амалга ошириш.

- Суднинг рухсати ёки назорат механизмини кенгайтириш.

2. Мутахассисларни тайёрлаш ва малакани ошириш

- Тадқиқотчилар, экспертизалар ва техник хизмат ходимларини мунтазам тренинглар билан таъминлаш.

- Замонавий техника ва дастурий таъминотларни жорий қилиш.

3. Сўров ва сўровнома олиш усулларини такомиллаштириш

- Гувоҳ ва гумонланувчилар билан мулоқотда психологик усулларни қўллаш.

- Сўровларни ёзма ва аудио-видео усулда кўп қиррали олиб бориш.

4. Далилларни сақлаш ва ҳимоя қилиш

- Электрон ва қоғоз ҳужжатлар учун тизимли архивлаш.

- Далиллар ўзгартирилмаслиги ва йўқолмаслиги учун назорат тизимлари жорий қилиш.

5. Шафофлик ва ички назорат

- Тергов жараёнида шахсий таъсир ва коррупция ҳолатларини олдини олиш учун ички текширув.

- Суд ва прокурор назоратини кучайтириш.

Куздан кечириш тергов ҳаракати ўтказиш усуллари

Куздан кечириш (тергов ҳаракатлари) — бу тергов жараёнида далил-моддаларни тўплаш, ҳолатларни аниқлаш ва таҳлил қилишга қаратилган амалиётдир. Амалда қўлланадиган асосий усуллар қуйидагилар:

1. Сўров ва сўровнома олиш усуллари

- Гувоҳлар, гумонланувчилар ва жабрланганлар билан сўровлар.

- Амалда кўпинча ёзма ва оғзаки усуллар қўлланилади.

2. Текшириш ва кузатиш

- Жойларда текшириш: ҳодиса жойи, айбланувчи ёки жабрланувчининг яшаш жойи.

- Кузатувчи техник воситалар ёрдамида: видеокузатув, GPS, мобил алоқа маълумотлари.

3. Экспертиза ва техник текширувлар

- Суд-тахлил экспертизаси (физик, химиявий, биологик).

- Техник воситалардан фойдаланган ҳолда далиллар тўплаш (компьютер текшируви, электрон қурилмалардан маълумот олиш).

4. Қўлланма ва ташкилий усуллар

- Ҳужжатларни текшириш, банк операцияларини назорат қилиш.

- Шахсий маълумотлар ва ҳисоб-китобларни тўплаш.

Амалиётда учраётган муаммолар

Куздан кечириш жараёнида қуйидаги муаммолар кўп учрайди:

1. Ҳуқуқий базанинг етарли эмаслиги ёки номутаносиблиги

- Масалан, баъзи техник кузатув воситалари қонун билан етарлича тартибга солинмаган.

2. Кузатув ва сўровларнинг нотўғри ёки самарасиз ўтказилиши

- Гувоҳлардан маълумот олишда психологик босим, сўроқ усулидаги хатолар.

3. Техника ва мутахассислик етишмаслиги

- Экспертизаларни олиб бориш учун зарур асбоб-ускуналар ва малакали мутахассислар етишмаслиги.

4. Ҳужжатларни сақлаш ва далилларнинг йўқолиши

- Қоғоз ҳужжатлар ва электрон далилларнинг нотўғри сақланиши.

5. Коррупция ва шахсий таъсир

- Тергов жараёнида шахсий қизиқишлар, босим ва коррупция ҳолатлари кузатилиши.

Муаммоларни бартараф этиш бўйича амалий таклифлар

1. Ҳуқуқий базани такомиллаштириш

- Кузатув, сўров, техник ва электрон текширувларни қонуний асосда амалга ошириш.

- Суднинг рухсати ёки назорат механизмини кенгайтириш.

2. Мутахассисларни тайёрлаш ва малакани ошириш

- Тадқиқотчилар, экспертизалар ва техник хизмат ходимларини мунтазам тренинглар билан таъминлаш.
- Замонавий техника ва дастурий таъминотларни жорий қилиш.
- 3. Сўров ва сўровнома олиш усулларини такомиллаштириш
- Гувоҳ ва гумонланувчилар билан мулоқотда психологик усулларни қўллаш.
- Сўровларни ёзма ва аудио-видео усулда қўп қиррали олиб бориш.
- 4. Далилларни сақлаш ва ҳимоя қилиш
- Электрон ва қоғоз ҳужжатлар учун тизимли архивлаш.
- Далиллар ўзгартирилмаслиги ва йўқолмаслиги учун назорат тизимлари жорий қилиш.
- 5. Шафофлик ва ички назорат
- Тергов жараёнида шахсий таъсир ва коррупция ҳолатларини олдини олиш учун ички текширув.
- Суд ва прокурор назоратини кучайтириш.

ФОЙДАЛАНИЛГАН АДАБИЁТЛАР

1. Ўзбекистон Республикасининг Жиноят-процессуал кодекси, Тошкент, 2022.
2. Аҳмедов Ш. Т., Тергов ҳаракатлари ва куздан кечириш усуллари, Тошкент: Юрист, 2020.
3. Мирзаев Р. К., Экспертиза ва далилларни тўплаш амалий қўлланмаси, Самарқанд: Фан, 2021.
4. Халқова Л., Ҳуқуқий назорат ва тергов амалиёти, Тошкент: Адлия, 2019.
5. Жамшидов Б., Терговда технологиялар ва малакали кадрлар масаласи, Тошкент: Ҳуқуқ, 2021.
6. Ахмадова Г., Амалиётдаги тергов муаммолари ва уларни бартараф этиш йўллари, Тошкент: Юрист, 2023.